

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԲԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ

Երկիրս, ինչպէս յայտնի է, գնտաձև է. բայց ոչ հարթ ու հաւասար, այլ վերին աստիճանի խորդ ու բորդ։ Ահագին լեռները իրանց բարձրաբերձ գագաթներով բարձրանում են ամպերից էլ վեր. իսկ հովիտներն ու հարթութիւնները կազմում են խորութիւններ, ժամանակի ընթացքում այդ անհաւասարութիւնները հարթանում են։ Մի կարգ պատճառներ դանդաղ, բայց անդադար աշխատում են երկրի մակերևոյթի փոփոխութեան վրայ։ Լեռնային գագաթները քամու ազդեցութեան տակ փխրում են, անձրևից ողողում և նրանց մանրացած մասնիկները վտակների միջոցով տարւում են դէպի հովիտները։ Երկրի մակերևոյթի փոփոխութեան վրայ թափուած այդ աշխատանքը այնպէս դանդաղ է կատարւում, որ մեր կարճ կեանքի ընթացքում չենք նկատում այն և կարծում ենք, որ երկրի մակերևոյթը իւր գլխաւոր գծադրութեամբ մնում է անփոփոխ։ Բայց անցնում են հազարաւոր տարիներ և աննկատելի գործիչների անխոնջ աշխատութեան արդիւնքը այն է լինում, որ երկրի մակերևոյթը նկատելի կերպով փոփոխւում է. հողմահարուած և ջրից ողողուած բարձրութիւնները ցածրանում են, իսկ նրանց նիւթը իրանց վրայ ընդունած ցածրութիւնները բարձրանում են։

Նոյնը պէտք է ասել նաև մարդկութեան բարոյական տրամադրութեան մասին։ Այստեղ նոյնպէս յատաճանում է իւր տեսակի հաւասարեցումն. ցածրութիւնները աստիճանաբար բարձրանում են, իսկ խորդ ու բորդութիւնները հաւասարւում։ Երբ մենք սկսում ենք գնահատել փաղուց անցած-դնացած ժամանակները համեմատութեամբ ներկայի հետ, մոռանում ենք պատմական հեռանկարի

օրէնքը, մոռանում ենք, որ որքան մի որ և է տեղից հեռանանք, այնքան նոյն տեղի ցածրութիւնները աչքից կանյայտանան և հեռուից տեսանելի կլինեն միմիայն բարձր առարկաները՝ լեռների գագաթներ, աշտարակներ, զանգակատներ և այլն:

Մտքով տեղափոխուելով քրիստոնէութեան առաջին օրերը և առաջին դարերը, մենք տեսնում ենք այնտեղ առաքեալների սուրբ դէմքեր, նահատակների բազմութիւն, մի կարգ ճգնաւոր-սքանչեւագործներ, եկեղեցու մեծամեծ հայրեր և վարդապետներ, և խորապէս ցաւում ենք, որ մեր օրերում չկան այդպիսի մարդիկ. սակայն մոռանում ենք, որ առաքեալներն ու նրանց մեծ յաջորդները եղել են մարդկութիւնը ճշող բարոյական խաւարի մէջ Քրիստոսի լուսով պայծառ լուսաւորուած գագաթներ միայն:

Արեգակը ծագելով՝ անմիջապէս լուսաւորում է մի միայն լեռան գագաթները, իսկ մինչև լոյսի նրա ստորոտը հասնելը որոշ ժամանակ է պէտք: Յիսուս Քրիստոս իւր վարդապետութիւնը նմանեցրեց թթխմորի, որ դնում են խմորի մէջ և որի ներդրութիւնը իսկոյն և եթ չի յայտնւում, այլ որոշ ժամանակ անցնելուց յետոյ: Երկար, ձիւնառատ և խստաշունչ ձմեռից յետոյ, երբ դարունը սկսում է, թէև արեգակը պայծառ է լուսաւորում և օդի մէջն էլ ջերմութիւն կայ, բայց ձմեռուայ բերած ձեան ահագին կոյտերը դաշտերից մի անգամից չեն հեռանում, այլ նրանք դեռ երկար ժամանակ գետինը պահում են իրանց ծածկոյթի տակ: Ուրեմն պարզ է, որ մարդկութիւնն էլ իւր մեծամասնութեամբ չի կարող մի անգամից ազատուել դարերի ընթացքում իւր վրայ կիտուած ցեխից, կեղտոտութիւնից՝ չի կարող մի անգամից խմորուել Քրիստոսի խմորոցով: Գարնանը ձիւնից ազատւում են նախ և առաջ բլրակները, ապա աստիճանաբար դաշտերում՝ երևում են բաց տեղեր:

Այդպէս է նաև մարդկանց մէջ: Քրիստոնէական սիրոյ և արդարութեան ճառագայթների ներքոյ կենդանու-

Թիւն ստացել են նախ զգայուն, վսեմ հոգիները, իսկ ժողովրդի մնացեալ մեծամասնութիւնը Աւետարանի ձայնին արձագանք է տուել շատ ուշ: Մարդկութիւնը դէպի բարութիւնը կատարած ճանապարհորդութեան ժամանակ նոյնն է, ինչ որ զօրքը արշաւանքի ժամանակ: Աւելի զօրեղները գնում են առաջից, թոյլերը յետ են մնում: Բայց զօրքը ընդհանուր առմամբ շարժւում է առաջ, թէև դադար է առնում, հանգստանում է, թոյլերին սպասում: Մասնաւոր մարդկանց համար գուցէ աննկատելի, բայց Քրիստոսի խմորը ցոյց է տալիս իւր ներգործութիւնը: Թէև ամբողջ սերունդներ չեն նկատում մարդկութեան բարոյական բարւոքումը, բայց պատմութիւնը պարզ կերպով խոստովանում է այդ: Կրկէսների հրապարակներում տեղի ունեցած ըմբշմարտների և գաղանների կռիւը ներկայումս անհնարին է: Մենք մինչև անգամ վրդովւում ենք եզների մարտով, գայլերի և նապաստակների անխիղճ որսորդութեամբ: Ստրկութիւնը քրիստոնեայ ժողովրդների մէջ արդէն անցել է աւանդութեան կարգը: Հետաքրքիր է այդ կոշտ ու կոպիտ երևոյթի պատմութեան հետազննութիւնը, երևոյթի, երբ մինը դառնում է միւսի աշխատող անասունը: Հին ժամանակուայ ամենամեծ իմաստունները՝ Պղատոնն ու Արիստոտէլը, ստրկութիւնը համարում էին բնական և արդարացի երևոյթ: Նոյն իսկ ամենախլուտաւորեալ ազգերի մէջ օրինաւոր էր համարւում գաղանային, տմարդի վերաբերմունք դէպի ստրուկները: Ահա մի բնորոշ դէպք: Մեկենասը, հռովմէական մի իշխան, Օգոստոս կայսեր անձնական բարեկամը, մի մարդ, որ յայտնի էր իբրև լայն չափով հովանաւորող դիտութիւններին և արհեստներին, իւր մօտ պիտի ընդունէր թագաւորին: Ճաշի ժամանակ ստրուկներից մէկը ձեռքի անդդոյշ շարժւումով վայր ձգեց բիւրեղեայ բաժակը և պատուանդանը կոտրեց: Մեկենասը իսկոյն և եթ հրամայեց թշուառին ձգել պարտիզի լիճը, որտեղ մարդկային մտով կերակրւում էին տիրոջ սեղանի համար ձկներ: Կայսրը խնդրեց, որ ի շնորհս իւր այցելութեան շնորհէ

ստրուկի կեանքը:

— Հէնց քո այցելութեան համար պէտք է աւելի զգոյշ շարժուէր, պատասխանեց Մեկենասը, և ստրուկին խեղդեցին:

Այդպիսի իշխանութիւն ունէին տէրերը ստրուկների վրայ և այդպէս տմարդի կերպով վարուած էին նրանց հետ: Քրիստոնէութիւնը առաջին դարերում մի փոքր մեղմացրեց ստրկութեան սարսափները, բայց բոլորովին ոչնչացնել չկարողացաւ: Գարնան արեգակը որքան էլ այրէ, սառոյցը և ձիւնը իսկոյն և եթ չի վերջանայ, այլ դեռ շարաթններով բարեխառն եղանակ է լինում: Այդպէս է և ստրկութիւնը: Քրիստոնէութեան ժամանակ այդ երևոյթը մեղմանալով տեղի տուեց ճորտային վիճակին՝ մի կախումն, որ սկզբում զարհուրելի էր: Վերջապէս ճորտային իրաւունքն էլ վերջացաւ և ժողովուրդը դարձաւ բոլորովին ազատ: Այժմ՝ մարդու վրայ գործադրուած ամեն մի բռնութիւն համարուում է ամօթալի:

Մարդասիրական զգացումը թափանցում է նոյն իսկ դէպի թշնամիներն ունեցած յարաբերութեանց մէջ: Պատերազմը թէև այժմս էլ կայ և դեռ երկար ժամանակ պիտի լինի մարդու ուղեկիցը, սակայն թէ նրա պատճառները և թէ նոյն իսկ նրա բնաւորութիւնը քանի գնում, յիշաւի դանդաղ կերպով մեղմանում են: Նախապատմական ժամանակներում, երբ մարդկութիւնը կանգնած էր իւր ամենաստոր աստիճանի վրայ, ամենավայրենի ցեղերի մէջ պատերազմը գոյութեան անհրաժեշտ միջոցն էր: Վայրենին պատերազմ էր գնում ինչպէս որսի. թշնամին նրա համար համեզ որս էր: Նա կամ սպանում էր նրան, կամ դերի վերցնում՝ ուտելու համար: Պատերազմը պարտութիւն կրողին բերում էր անխուսափելի մահ: Ժամանակի ընթացքում պատերազմի գրդիչ պատճառները փոխւում են: Թէ արեւելքի և թէ հնութեան միւս աշխարհակալները ձգտում էին այլ ևս ոչ թէ ուտելու մերձակայ և հեռուի ժողովրդներին, այլ սրի միջոցով տիրելու նրանց և ստրկացնելու: Այստեղ պատերազմը իւր հետ

անպայման մահ չէր բերում, այլ բերում էր անխուսափելի ստրկութիւն. նա ազատութիւնից զրկում էր, բայց կեանքին չէր կաշում: Անցնում են դարեր և յաղթուողին շնորհում են թէ կեանքը և թէ ազատութիւնը. նա միայն զրկում է նիւթականապէս. նրանից խլում են նահանգներ, նաւահանգիստներ, ռազմական գործիքներ, պահանջում են յաղթողի պատերազմական ծախսերը, և այլն:

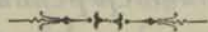
Այսպէս պատերազմի հետեւանքները պատմութեան առաջ յայտնի կերպով կերպարանավորութեան գէպի լաւը. յաղթողը սկզբում պահանջում էր կեանք, յետոյ ազատութիւն, իսկ այժմ փողի տոպրակ. փոխուած է նոյն իսկ պատերազմի բնաւորութիւնը: Անդէն թշնամու գէմ բարբարոսական. տմարդի վարմունքը դրօշմւում է իբրև անարդ. դադանութիւն: Թշնամին թշնամի է համարւում զէնքը ձեռին, իսկ վիրաւորուած կամ գերի ընկած գէպքում նա տանջուող եղբայր է, որ կատարեալ իրաւունք ունի օգնութիւն սպասելու յաղթողից: Պատերազմական հին կանոնը ասում է. «աշխատիր թշնամուդ կարողացածիդ չափ վնաս հասցնել»: Իսկ փոխակերպուած նորը ասում է. «թշնամուդ այնքան չարիք հասցրու, որքան պահանջում է պատերազմի յաջողութիւնը»: Առանց կարեւորութեան խաղաղ բնակիչների բնակութիւնը քար ու քանդ անելը համարւում է բարբարոսութիւն, իսկ գրաւուած երկրի մէջ կողոպտւած անելը պատժւում է, որպէս յանցագործութիւն: Այդ քիչ է. խօսք կայ պատերազմի սարսափները բոլորովին վերացնելու մասին: Սկզբում խաղաղութեան կողմնակից ձայները սակաւ էին և անհամարձակ. նրանց վրայ ծիծաղում էին, համարում էին դատարկ, անիրաւ գործելի ցնորքներ. բայց այդ ձայները քանի գնում աւելի բարձրանում են, հնչում են աւելի յաճախ՝ վերջապէս լսւում են գահի բարձրութիւնից: Ընդհանուր և անտանելի սպառազինման թեթեւացման մասին խորհրդածելու նպատակով հաագում տեղի ունեցաւ խաղաղութեան համաժողով. վերջինս ոչ մի էական եզրակացութեան չեկաւ. բայց այդ չի ցոյց տալիս նրա անօգուտ

լինելը, թէև դրանով չփոխուեց տէրութիւնների գործողութեանց բնաւորութիւնը, բայց կարևորն այն է, որ մարդիկ առաջին անգամ աշխարհի ստեղծումից յետոյ ի դէմս իւրեանց կառավարութեանց խորհրդածեցին ամբողջ աշխարհի խաղաղութեան մասին: Սկսեցին խորհել՝ վաղ թէ ոչ մի եղրակացութեան կգան: Նոր մտքերը մի անգամից չեն ընդունուի. նրանք հատիկի պէս են. առաջ կուռչեն, յետոյ ծիլ կարձակեն, և վերջապէս կկանաչեն:

Այս բոլորը համոզեցուցիչ կերպով ասում է մեզ, որ չարութեան դադարները ցածրանում են, իսկ բարութեան մակերևոյթը բարձրանում է. որ չարիքը, եթէ ոչ բոլորովին, գոնէ իւր գլխաւոր և խոշոր ձևերով մեղմանում է, կորցնում է իւր դառնութիւնն ու կծուութիւնը: Մարդկային խիղճը սկսում է վրդովուել այն ամեն բանով, որի հետ առաջ հեշտութեամբ հաշտում էր: Խոշորացոյցի դիւտով, որով մի կաթիլ ջրի մէջ կարելի է տեսնել հազարաւոր կենդանի էակներ, մարդկանց առաջ բացուեց նոր աշխարհ՝ անսահման մանր մանրակազմերով: Մարդիկ սովորեցին հասկանալ զանազան վարակիչ հիւանդութեանց պատճառները, որ հասարակ աչքի համար անտեսանելի միկրոբներ են՝ ցրուած օդի մէջ: Ահա ջրի և օդի մէջ գտնուած այդ միկրոբների դէմ մարդիկ այժմ սկսել են սաստիկ պատերազմ: Կեղտոտ ջուրը զտելու համար շինւում են մաքրիչներ, քաղաքների մէջ օդի մաքրութեան համար տնկում են պարտէզներ և ծառաստաններ. հողը մաքրւում է ստորերկրեայ ջրանցքներով:

Նախկին ժամանակներում աւելի կեղտոտ էին ապրում մարդիկ, բայց ոչ մի միկրոբից չէին վախենում. ներս էին չնչում այդ միկրոբներն ու թունաւորւում, նրանցից հիւանդանում էին և մեռնում. բայց նրանց գոյութեան մասին չէին իսկ կասկածում: Գտնուեցաւ խոշորացոյցը, հնարաւորութիւն եղաւ դիտելու ջրի կաթիլի և ամեն մի աւաղահատիկի կեանքը, և մարդիկ սկսեցին յամառութեամբ կռիւ մղել կեղտի և փոշու՝ իբրև վարակիչ միկրոբների պատճառների դէմ:

Նոյնն է լինում մարդկանց ներքին, բարոյական կեանքի հետ: Մարդկային կեանքի այն բազմաթիւ մութ կողմերը, որոնց մասին լսում են բարձրագոյն բողոքներ, իսկապէս նոր չեն: Նրանք միշտ եղել են և ի հարկէ երկար ժամանակ էլ կլինեն: Նրանցից շատերին մարդիկ սովորել են և չեն նկատում նրանց այլանդակութիւնը: Բայց ահա արդարութեան արեգակը սկսեց աւելի և աւելի բարձրանալ երկրի վրայ. սկսեց մարդկանց հոգու ներսը լուսաւորուիլ, մարդկային խիղճը դարձաւ աւելի սրատես, ձեռք բերեց իւր խոշորացոյցը, և այժմ սկսում են սարսափել այն բարոյական կեղտից, որով ապականուած է մարդկային կեանքը: Բայց բարքերի ապականութեան մասին եղած բարձրագոյն բողոքները չպէտք է մեզ շփոթեն: Չարիքի մեծութեան առաջ չպէտք է ձեռնթափ լինել, պէտք է աշխատել յանուն բարութեան: Բարութիւնը աճում է երկրի վրայ: Սիրոյ և արդարութեան համար նախկին դործիչների աշխատանքը չի կարող ապարդիւն մնալ. նրանք շատ բաների մէջ թեթեացրել են մեր աշխատանքը, մաքրել են մեր ճանապարհը: Աստուծոյ թաղաւորութիւնը մօտ է մեզ, Դէպի նրան տանող ճանապարհները հարթուած են: Ճանապարհը յայտնի է, գնանք դէպի այնտեղ և, եթէ կարող ենք, օւրիշներին էլ տանենք:

ԱՌԵՏԱՐԱՆԸ ՊԵՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յիսուս Քրիստոսի մահուանից յետոյ արդէն քսաներորդ դարն է սկսում, բայց մարդկանց կեանքի կազմակերպութիւնը Աւետարանի վարդապետութեան համաձայն լինելուց դեռ շատ հեռու է: Չարմանալի չէ ուրեմն, որ շատերին այնպէս է թւում, թէ Քրիստոսի վարդապետութիւնը առ հասարակ անզօր է մարդկային կեանքն ուղղելու:

—Գրեթէ երկու հազար տարի է, ինչ քարոզում է

Աւետարանը, ասում էին մի հաւատացող քրիստոնէի. այնուամենայնիւ ինչի է նման քրիստոնեաների կեանքը:

— Եթէ նրանք այժմ վատ են, երբ Աւետարան ունեն, պատասխանեց հաւատացողը, հապա ինչ կլինէին, եթէ բոլորովին ծանօթ չլինէին Քրիստոսի վարդապետութեան հետ. կարճատես և աչքերի վրայ սպիտակ ունեցող մարդիկ արեգակի լուսով էլ գայթում են, իսկ ինչպէս կշռէին նրանք, եթէ իրանց շուրջը խորին մթութիւն չլինէր:

Արդեօք մարդկային կեանքը փոխում է Յիսուս Քրիստոսի վարդապետութեան ազդեցութեան ներքոյ. արդեօք Աւետարանը ազդում է մարդկանց վրայ ընդհանրապէս. այս մասին ուղիղ դատելու համար պէտք է համեմատել Քրիստոսի ժամանակուայ կեանքը ժամանակակից կեանքի հետ:

Խարկովի համալսարանի հանգուցեալ ուսուցչապետ Պետրովի «Պատկերներ տիեզերական պատմութիւնից» գրքի մէջ կայ մի խիստ գեղեցիկ յօդուած. «Աւետարանը պատմութեան մէջ», որտեղ շնորհալի կերպով նկարագրում է այն փոփոխութիւնը, որը յառաջացրեց մարդկանց մէջ Յիսուս Քրիստոսի վարդապետութիւնը:

«Հռովմը Փրկչի ժամանակ աշխարհի տէրն էր: Ամեն ինչ հպատակում էր Հռովմին և նրան հարկ տալիս: Անսպառ էին նրա հարստութիւնները: Դէպի այնտեղ էին դիմում գիտնականները, հեղինակներն ու գեղարուեստագէտները: Հռովմը կրթութեան կեդրոն էր և այնուամենայնիւ սոսկալի էր նրա կեանքը:

«Հռովմը տեղադրուած էր Տիբրոս գետի ափին և տարածուած էր եօթը բլուրների վրայ: Նրա մէջ ապրում էր երկու միլիոն ժողովուրդ, բարձրանում էին չորս հարիւր եկեղեցիներ, կային թագաւորների և հռովմէական ազնուականների երկու հազար հոյակապ ապարանքներ: Այդ ապարանքներից ամեն մէկը առանձին առած մի փոքրիկ քաղաք էր կազմում: Նրան շրջապատում էին պարտէզներ, ծառատաններ, շքեղ բաղանիքներ, գազանա-

նոցներ և ծառաների անհամար բնակարաններ: Ներքուստ ամեն ինչ փայլում էր առասպելական շքեղութեամբ: Առաստաղներն ու պատերը զարդարուած էին պատկերներով, փայտեայ նուրբ գեղանկարներով և գունաւոր մարմարիոնով, յատակը մոզայիկ էր: Աշխատելու սեղանը կոփածոյ օսկուց էր և կամ ամբողջապէս շինուած էր մի կտոր փայտից և մեր փողով արժէր վաթսուն հազար ռուբլի. պատերի երկարութեամբ դարակների վրայ շարուած էին հռչակաւոր հեղինակների հազարաւոր ձեռագրեր՝ բանաստեղծների, իմաստասէրների, բայց տանտէրը շատ սակաւ էր աչք ձգում այնտեղ: Նա զբաղուած է ճաշկերոյթի և ընթրիքի հոգսերով, որ տալիս էր ի պատիւ բազմաթիւ հիւրերի և պնակալէզների. նրա սեղանի համար բերւում են աշխարհիս ամենաընտիր բերքերը, մի տեղից գինի, միւս տեղից օստրէ, երրորդից պտուղներ, իսկ չորրորդից—որսեր: Մի ընթրիքը երբեմն արժում էր հարիւր—հարիւր յիսուն հազար ռուբլի. լինում էն կերակուրներ, որոնք պատրաստւում էին սիրամարգերի լեզուներից և թութակների ուղեղներից: Հիւրերը բազմում էին բեհեզեայ բազմոցների վրայ, ծառայող ստրուկները ընտրւում էին իրանց հասակի և մազի գոյնի համեմատ, մի տեսակ կերակուրը հրամցնում էին մի գոյնի զգեստով, օրինակ սպիտակ. միւս տեսակը՝ երկնագոյն. երրորդ տեսակը՝ կարմիր և այլն: Զօրս կողմը դղրդում էր երաժշտութեան ձայնից. երգում էին հռչակաւոր երգիչներ, ռոմանաւորներ էին կարգում ամենալաւ դերասաններ: Վերեւից հիւրերի վրայ սրսկում էն թանգադին հօտաւէտ իւղեր. ցանում էին ծաղիկներ: Այդ բոլորը շատ փող արժէր, այդ բոլորը հարստահարուած էր և միևնոյն ժամանակ դրանցով ամենքին ձանձրացրել էին և զզուացրել: Ահագին փողեր էին առաջարկում նրան, ով մի նոր բաւականութիւն կամ զուարճութիւն կստեղծէր:

«Յաւալի էր մարդկանց այդ կեանքը: Ունենալով աշխարհի համայն հարստութիւնը, մարդկային բոլոր խելքը, գիտութիւնը, բանաստեղծութիւնը արուեստները՝ մար-

դիկ ապրում էին միմիայն փորի համար:

«Եթէ անցնենք անից փողոց, հասարակական կեանք՝ կտեսնենք նոյն կոշտութիւնը և դատարկութիւնը: Ահա հռովմէական հռչակաւոր թատրոնը, ութսուն հազար հանդիսատեսներ առաւօտուանից լեցուած են այստեղ, հրապարակի վրայ իրար կրծոտում են սոված գազաններ՝ առիւծներ, վագրեր, փղեր և ռնգեղջիւրներ. մռնչոց, հռաչանք և գոռոց: Ամեն ինչ ծածկուած է արիւնով, ժողովուրդը պահանջում է ըմբշամարտերին. դուրս են գալիս դրանք, սկսում է մարդկանց և գազանների մարտը: Սպանուածներին հաւաքում են: Դուրս են գալիս նոր մարտնչոյններ: Մէկը ուզում է ձողը խրել, միւսը հեռուից աշխատում է պարան ձգել նրա վզին: Ուրիշները կռւում են կապած աչքերով, աշխատում են իրար վիրաւորել լսողութեամբ: Այնտեղ դուրս են եկել մի կարգ մարդիկ միւսների վրայ. այստեղ կռւում են կռուքերով: Արիւնը հոսում է գետի պէս, լսում են հառաչներ, չարախինդ գոչեր, իսկ ամբոխը գոռում է հրճուանքից, վէճեր են լինում թէ ով ում կ'յաղթի:

«Այդպէս էին ապրում աղնուականները, լաւագոյն մարդիկը. իսկ ամբոխը տաղտկանում էր տգիտութեան, ստրկութեան և աղքատութեան մէջ: Նրանց մասին ոչ ոք չէր մտածում: Նրանց մինչև իսկ մարդ չեն համարում: Մի անգամ բոլոր ըմբշամարտերը կոտորուեցան, իսկ գազանները դեռ ևս մնում էին հրապարակում: Այն ժամանակ կայսրը զինուորներ ուղարկեց հանդիսականների մէջ և այն տեղից երկու-երեք տասնեակ մարդ վերցրին և գցեցին գազանների առաջ: Մի ուրիշ անգամ կրկէսում պէտք է արշաւէր թագաւորի սիրելի ձին: Ժողովուրդը իրիկուանից խռնուած էր կայսերական ախոռների մօտ: Կայսրը վախենալով որ ամբոխի աղմուկը կխանգարէր իւր սիրելի ձիու հանգստութիւնը, հրամայեց ամբոխի մէջ ձգել հարիւրաւոր պահ տրուած թունաւոր օձեր: Այդպէս էին վարում ազատ ժողովուրդի հետ: Հապա ինչպէս էին ապրում ստրուկները: Ո՛չ օրէնքը և ո՛չ մարդիկ չէին

խղճում նրանց։ Ամենաշնչին յանցանքի համար թշուառներին ծեծում էին երկաթեայ շղթաներով։ Հանկրոտում էին սրածայր կիռմաններով և այրում շիկացած երկաթներով։ Հիւանդ կամ արատաւոր ստորակին ձգում էին ծիւրերոսի կղզիների վրայ, որպէս անպէտք կենդանու, որտեղ և մահ էր դառնում առանց ուր և է խնամքի։ Ամենաշնչին յանցանքի քննութեան ժամանակ մէկին տեսակ տեսակ տանջանքների ենթարկել սովորական երևոյթ էր և խաչի վրայի մահը համարւում էր հասարակ պատիժ»։

Սոսկալի՝ ժամանակ էր, սոսկալի՝ մարդիկ և սոսկալի բարբեր։ Ոմանք յղփացած էին շռայլութեան մէջ, միւսները ապրում էին որպէս անասուն։ Եւ ահա ոմանց համար անեղանելի տանջանքների, իսկ ուրիշների համար անտանելի թախիծի և յղփութեան աշխարհում հնչում է սիրոյ և եղբայրութեան ձայնը։ Միլլիոնաւոր ճնշւածներին, տրորւածներին, ստորացածներին առում են, որ նրանք էլ մարդ են, որ նրանց մասին էլ հոգում է բոլորի Հայրը, որ Փրկիչը նրանց համար փրկութիւն է բերել։ Այո, այդ վարդապետութեան համար նրանք պատրաստ են թէ տանջանք կրելու և թէ նոյն իսկ մահ ընդունելու։ Եւ նրանք գնում էին, գնում էին հանդիստ, ուրախութեան փայլը երեսներին, սիրոյ, խաղաղութեան և ներողամտութեան խօսքերը շրթունքներին։

Մենք՝ մեծացած քրիստոնէական հասկացողութեամբ, մանկութիւնից վարժուած Քրիստոսի աւետաւոր մեծ խօսքերին, շատ անգամ չենք կարող հասկանալ թէ՛ հրքան թանգ է մարդկանց համար Աւետարանի այս կամ այն միտքը։ Բարեկեցութեան մէջ ապրած մարդը չի կարող հասկացողութիւն ունենալ թէ աղքատի համար ի՞նչ գին ունի հինգ կամ տասը կոպէկը։

«Երանի աղքատաց հոգւով, երանի հեզոց, ողորմածաց, երանի որք սուբբ են սրտիւք, երանի որք հալածեալ իցեն վասն արդարութեան»։ Այս բոլորը ամենապայծառ լուսոյ ճառագայթներ են, որոնք լուսաւորում են անթափանցելի խաւարը։ Մարդիկ տեսան, որ իրանց

առաջ բացւում է նոր կեանք, որ եթէ իրանք գնան Քրիստոսի յետեից, այն ժամանակ իրանց մօտ կլինի ոչ գազանային թագաւորութիւն, այլ Աստուծոյ թագաւորութիւնը երկրի վրայ։ Աւետարանը բերում էր ազատութիւն, ազատութիւն չարիքից, բերում էր և հոգւոյ նոր արիութիւն, որ պէտք էր այդ ազատութիւնը։ Ամէն ասեմ ձեզ, որ ոք ասիցէ լերինս այսմիկ բարձիր և անկիր ի ծով և ոչ երկմտիցի ի սրտի իւրում, այլ հաւատայցէ թէ զոր ասէն լինի, եղիցի նմա զոր ինչ և ասիցէ»։

Այժմ ամենայետին ստրուկը Աստուծոյ առաջ կարող է կայսրից, Հռովմի տիրոջից բարձր լինել։ Մարդուս ամենից աւելի ոյժ է տալիս ոչ իշխանութիւնը, ոչ գիտութիւնը, ոչ հարստութիւնը, ոչ տոհմական ազնւութիւնը, այլ հաւատն առ Աստուած և առ Աստուածային արդարութիւնը։ Ի սէր այդ ոյժի, ի սէր Աստուածային արդարութեան մարդիկ պատրաստ են թողնել ամեն ինչ։ Նրանք այն վաճառականի նման էին, որը փնտրում է հազուադէպ մարգարիտ և երբ գտնում է, գնում վաճառում է ամեն ինչ և գնում է այն։ Նրանց համար մինչև իսկ արիւնակցական կապերը կորցնում էին իրանց նշանակութիւնը։ Քրիստոնէի համար ամեն բանից բարձրը Աստուծոյ արքայութիւնը պէտք է լինի։ Դրա համար էլ Փրկիչը ասել է որ իրան արժանի չէ նա, ով հօրը, մօրը, ազնկանը կամ որդուն սիրում է իրանից աւելի։

Այսպէս ուրեմն Քրիստոնէութիւնն է բերել մարդկանց համար այն բոլոր ամենամեծ խօսքերն ու մտքերը, որոնք պարզում են թէ մարդուս իսկական գնահատութիւնը կախուած է ամենից առաջ նրա հոգւոյ արժանիքից, որ երկրի վրայ ամենից թանգը և բարձրը Աստուծոյ արդարութիւնն է և որ այդ արդարութեան համար պէտք է պահել ամեն ինչ։ Եւ եթէ մարդիկ այսպիսի սուրբ և մաքուր վարդապետութեան քարոզուելուց 1900 տարի յետոյ գարձեալ բարոյապէս կոշտ են, այն ժամանակ երևակայել իսկ չի կարելի թէ ինչ կլինէին (մարդիկ) նրանք, եթէ Աւետարան չլինէր։

Սարից վայր գլորուելը հեշտ է. անդունդ ընկնելը երկու-երեք վայրկեանի գործ. իսկ ստորոտից գազաթ բարձրանալու համար հարկաւոր է երկար ժամեր նոյն իսկ օրեր: Մարդիկ Քրիստոսի ժամանակ ընկած են եղել չափազանց խոր անդունդի մէջ: Աւետարանը նրանց ուշքի բերեց, ցոյց տուեց թէ ինչպէս պէտք է բարձրանալ դէպի վեր և մարդիկ շարժուում են, որքան ներում են ոյժերը: Ո՛րքան աւելի վեր բարձրանան նրանք, այնքան աւելի օդը կլինի ջինջ, շնչառութեւնը թեթեւ, ոյժերը աւելի: Մենք մարդկութեան յետևից հասանք ճանապարհին. նա վաղուց է ճանապարհ ընկել, բայց դժբաղդաբար շատ առաջ չի գնացել:

Ուրեմն դանդաղ է առաջ դնում. Դադարումները յաճախ է լինում. չկան լաւ առաջնորդներ, սակաւ են լուում ոգևորիչ խօսքեր՝ «յառաջ, յառաջ»: Պէտք է խրախուսել: Եթէ ուզում ենք որ մարդիկ գնան արագ և արիւարար, կանգնենք առաջ և տանենք մեր յետևից:

Մի հանգցնէք ոգևորութիւնը. թո՛ղ չարիքի լեռը դեռ ևս մեծ լինի. «Ամէն ասեմ ձեզ, որ ոք ասիցէ լերինս այսմիկ բարձիւր և անկիր ի ծով և ոչ երկմտիցի ի սրտի իւրում, այլ հաւատայցէ թէ զոր ասէն լինի, եղիցի նմա զոր ինչ և ասիցէ». (Մարկ. ԺԱ. 23.):

ՅԱՐԵԿԵՆՊԱՆ

Աւետարանում ասուած է. «Եւ ոչ որ արկանէ գինի նոր ի տիկա հինս, ապա թէ ոչ տիկըն պատառին և գինին հեղանի և տիկըն կորնչին, այլ արկանեն զգինի նոր ի տիկա նորս, և երկօքին պահին»:

Արեւելքում, շատ երկրներում, մինչև այժմս էլ գինին պահում են ոչ թէ տակառներում, ապակէ կամ կաւէ ամաններում, այլ տկերում: Այժի կամ ոչխարի կաշին քերթում են, լուանում, չորացնում, յետոյ կարում են այն ճեղքը, որը գոյացել էր քերթելիս: Այդպիսով ստացւում է կաշուէ տոպրակ, որի մէջ և պահւում է գինին: Շատ ժամանակ անցնելուց, երկար գործածութից յետոյ կաշին նստրանում է և կորցնում իւր պնդութիւնը. հին գինին դեռ ևս կարելի է պահել նորանում, բայց նոր գինին հին տիկ լցնելը վտանգաւոր է: Դեռ ևս չթթուած, նոր գինու մէջ ներգործում է թթուութիւնը. Խնչպէս սովորական խաշը բարձրացնում է խմորը և երբեմն նոյն իսկ բարձրացնում տաշտի կափարիչը, այնպէս էլ գինու խաշը նոր գինու միջից բարձրացնում է շատ օգ՝ գաղ. օգը ոյժ է տալիս տկի պատերին, ճնշում է աւելի ու աւելի ուժեղ, և եթէ տիկը հին է, մաշուած, այն ժամանակ շուտով պատռւում, ոչնչանում է, և գինին թափւում: Դրա համար էլ Փրկիչը ասում է, որ հին տկի մէջ կարելի չէ նոր գինի լցնել, հին գինին սաղ է գալիս հին տկին, իսկ նոր գինին պահանջում է նոր տիկ:

Գինի ասելով այստեղ պէտք է իմանալ կեանքի հասկացողութիւնները. իսկ տիկ ասելով՝ սովորութիւն, կենցաղ, կարգ ու կանոն: Մարդս ինչ հասկացողութիւն որ ունենայ, ըստ այնմ էլ կլինի նրա կենցաղը: Եթէ նա հասկացողութիւնը փոխի, կեանքն էլ կփոխուի: Ասենք, օրինակ, մէկը խմում է. նա այնպէս է հասկանում, որ արաղը օգտակար է, որ առանց արաղի բանուոր մարդը չի կարող ապրիլ, որ գինին մարդու ուրախութիւն է պատ-

ճառում, և ահա նա այս հասկացողութիւնների համեմատ էլ սովորութիւններ է ստեղծում իւր համար: Նա իւր աշխատած բոլոր փողը կնոջը կամ երեխաներին չի բերել, այլ նրա մեծ մասը կթողնի գինեւանը: Նրա բարեկամները կլինին իւր հետ խմողները, իսկ տանը Սողոմ-գոմոր է, կնոջ անվերջ կռիւ և աւեր ու դժբոց, երեխաների լաց ու կոծ, կեղտ և աղքատութիւն: Երբ փոխուին մարդու հասկացողութիւնները, երբ նա հասկանայ որ արաղը սպանիջ թոյն է, փորձիջ օձ, որ ոգելից խմիչքի մէջ ոչ թէ ուրախութիւն կայ, այլ ցաւ ու վիշտ, այն ժամանակ նրա կեանքն էլ կփոխուի: Առաջուայ նորա հետ խմող բարեկամները կօտարանան, տան մէջ առատութիւն կլինի, իսկ ընտանիքի մէջ կտիրէ խաղաղութիւն և սէր:

Նոր հասկացողութիւնները յառաջ են բերում նոր կեանք: Ձի կարելի նոր մտքերն ու զգացմունքները հաշտեցնել հին սովորութիւնների հետ: Հին սովորութիւնները յարմարուած են եղել հին հասկացողութիւնների, իսկ նոր հասկացողութիւնները պահանջում են նոր կարգեր և նոր կեանք: Այդ իսկ պատճառով Փրկիչն ասում է, որ իւր նոր աւետարանական վարդապետութիւնը չի կարելի յարմարեցնել հին կռապաշտական սովորութիւնների: Նոր հասկացողութիւնները Աստուծոյ, մարդկանց, արդարութեան և կեանքի մասին պահանջում են և նոր կարգեր՝ բոլոր սովորութիւնների, կենցաղական կազմի արմատական կերպարանափոխումն: Մարգարէիստոնեայ դառնալով պէտք է լինի, ինչպէս ասում է Պողոս առաքեալը, նոր արարած. «Բայց եթէ ի Բրիստոս նոր արարած ինչ իցէ. զի հինն էանց և արդ նոր եղև ամենայն» (Կորն. Բ. հմր. 16): Բրիստոսի աշակերտ դառնալ—չի նշանակում միայն աւազանում երեք անգամ ընկղմուիլ, վզին խաչ կախել և եկեղեցական մատեններում քրիստոնէական անուն կրել. այլ այդ նշանակում է՝ հոգևով ծնուիլ, ամբողջ էութեամբ վերանորոգուիլ, նոր հասկացողութիւններ ընդունել և ըստ այնմ նոր, բարի, մաքուր կեանք վարել սկսել:

Գալիլիայի Կանա քաղաքում հարսանիքի ժամանակ

Յիսուսի կատարած առաջին հրաշքի նշանակութիւնը նրանում չէր, որ Յիսուս ջրով լիքը ամանների վրայ «ամենալաւ գինի» վերնագիրը կպցրեց, թէև ջուրը ջուր էլ մնաց. այլ հրաշագործութիւնը նրանումն էր, որ Աստուծոյ զօրութեամբ ջուրը իսկական գինի դարձրեց, ամանների մէջ եղած նիւթի թէ կազմը և թէ համը փոխեց: Հէնց այդպիսի վերածնումն պէտք է կատարուի մարդու հոգու մէջ, եթէ նա ուզում է տեղ ունենալ Աստուծոյ խնջոյքում: «Քրիստոնեայ» անունով նոր վերնագիր պէտք չէ, այլ կեանքի նոր ճաշակ, նոր բնաւորութիւն: «Հինն էանց և արդ. նոյ եղև ամենայն», ասում է առաքեալը: Փրկիչը սովորեցնում է. «Նոր գինին չի կարելի լցնել հին տկերի մէջ»: Այն ինչ՝ քրիստոնեաները ոչ միայն իրանց սովորական կեանքի մէջ, այլ նոյն իսկ տօներին, հանգէսների ժամանակ մինչև այժմ իսկ պահպանել են շատ հեթանոսական սովորութիւններ: Նոր, քրիստոնէական վարդապետութիւն ենք դաւանում, սակայն կեանք ենք վարում հեթանոսաբար, ըստ հնոյն: Առէք, օրինակ, բարեկենդականը: Ամեն տեղ՝ ամենամեծ քաղաքներից սկսած մինչև գիւղերը բարեկենդանը կատարում են ինչպէս ամենամեծ տօն: Ամենուրեք աշխատանքները դադարում են. դպրոցներում պարապմունքները ընդհատում, տներում ամբողջ օրերով չափից դուրս ուտում-խմում են, փողոցներում աղմուկ և իրարանցում: Ինչո՞ւ համար է այդ բոլորը, ինչ հիման վրայ: Մօտենում է մեծ պասը, աղօթքի օրեր են վրայ հասնում, իսկ մեր խելքը ուրախութեան հետ է: Ինքն ըստ ինքեան ուրախութիւն անելը, ի հարկէ, մեղք չէ, եթէ կատարում է մաքուր և պարզ սրտով և զգաստ կերպով, բայց ամեն բան իւր ժամանակն ունի: Եկեղեցու գաւթում, տաճարի շէմքին խաղերի և զուարճութիւնների տեղը չէ, այստեղ սաղ չեն գալիս ուրախական երգերը: Տաճար գնալու ժամանակ մեր տրամադրութիւնը լինում է լուրջ, աղօթական, եկեղեցու բակը մտնելով՝ երեսներս խաչակնքում ենք, գաւթում ջերմեռանդութեամբ գլխարկներս վերցնում, սուրբ տեղի մերձաւորութիւնը պահան-

ջուժ է առանձին յարգանք: Հէնց այդպէս էլ պասի շէմ-
քին՝ ապաշխարութեան նախորդ օրերը չպէտք է նուիրուեն
կերութեամբի, աղակալի զուարճութիւնների: Այդ օրերը
բարեկենդանի զեղխութեան և աղմուկին նուիրել՝ նշա-
նակում է ցոյց տալ, թէ որքան մեծ տարբերութիւն կայ
մեր հասկացողութիւնների և կեանքի մէջ: 'Կուրս է գալիս,
որ քրիստոնէական հասկացողութիւնները այլ են, իսկ մեր
սովորութիւնները բոլորովին այլ: Այդպէս էլ պէտք է
լինի, որովհետեւ մեր բարեկենդանը հին տիկ է. հին,
ժամանակը անցկացրած կռապաշտութեան մնացորդ:

Այն ամանը, որը երկար ժամանակ գործ է դրուել
որ և է հօտած կամ փտած նիւթի համար, եթէ բոլո-
րովին չմաքրեն՝ նախկին համն ու հօտը կմնայ: Նոյնպէս
և մենք պէտք եղածին պէս չենք մաքրուել ապաշխա-
րութեամբ, թոյլ ենք համակուած Աւետարանի ոգւով:
Քրիստոնէութիւն ընդունելուց մօտ 1400 տարի է անցել
և դեռ ևս շատ կռապաշտական սովորութիւններ կան մեր
մէջ: Մեր քրիստոնէական հասկացողութիւնները միա-
ւորուած են հեթանոսական սովորութիւնների հետ, նոր
գինին լցնում ենք հին տկի մէջ, ժամանակ է նոր տկեր
պատրաստել նոր գինու համար. քրիստոնէական հասկա-
ցողութեան համեմատ վարել կեանքերս. ժամանակ է
մտածել՝ արդեօք բարեկենդանը կսաղի՞ պասի նախորդ օրը:

Երբ մարդ բոլոր ուժով վազում է, անհնար է նրան
կանգնել միանգամից. մղումից նա ակամայ մի քանի
աւելորդ քայլեր կանի, անհրաժեշտ է առաջուանից նա-
խազգուշացնել կանգման տեղի մասին: Հէնց այդպէս էլ
անում է եկեղեցին մեծ պասից առաջ — Նայիր քո ներ-
սը, ասում է Աւետարանը, մտածիր, քննիր արդեօք ամեն
բան կարգին է. կարո՞ղ ես հանգիստ և փտահութեամբ
գնալ այս ճանապարհով. Աստուծոյ ճանապարհից չե՞ս
չեղուել. Աստուծոյ արդարութիւնից շատ չե՞ս հեռացել,
ինչպէս անառակ որդին: Յիշիր, սերմանացանի ժամանակը
անցել է, կգան հունձի օրերը: Յիսուս տուել է մարդ-
կանց բարութեան և արդարութեան սերմերը, արդեօք

աճեցրել ես մէկը: Ուղարկուած ես աշխարհ, Աստուծոյ կալուածք. Տիրոջ տալու հարկ աշխատած ունիս արդեօք. աւելացրել ես Աստուծոյ եկամուտը, նպաստել ես երկրի վրայ բարութեան և արդարութեան աճելուն:

Որքան աւելի խորասուզուիս, այնքան աւելի հոգուդ կտիրէ տխրութիւն և թախծութիւն: Ո՛րքան տարիներ ես անցկացրել, որքան ոյժ սպառել—սակայն ինչի՞ համար կարծես ուզում ես մաքսաւորի նման երեսն ի վայր ընկնել և աղօթել. «Աստուած, քաւեան զիս զմեղաւորս», ուզում ես անհամարձակ քայլերով անառակ որդու պէս մօտենալ Հայրենի տան և խնդրել. «Բնց ինձ ապաշխարութեան դռները, կենսատու»:

Ահա այդ րոպէներին սրպիսի վայրենութիւն է թւում նուիրուել որկրամուրութեան, արբեցութեան և առհասարակ բարեկենդանի այդ աղմուկին:

—Ի՞նչ արած, կասէք դուք, մենք չենք սկսել, մենք էլ չենք վերջացնի, մարդկանց հակառակ չի կարելի երթալ. ինչպէս կարելի է ուրիշներից յետ մնալ. կժաղրեն, կգատապարտեն, բարեկամութիւնները կկտրեն:

Դատարկ խօսքեր են, անհիմն պատճառաբանութիւններ. Ասում ես մենք չենք սկսել, որ մենք էլ վերջացնենք. մի՞թէ Իսկ եթէ քեզ տանեն մի հինաւուրց անանցանելի անտառ, չէ՞ որ կաշխատես մի ելք գտնել. ժառանգաբար քար ու քանդ եղած անտեսութիւն ես ստանում, հօ կսկսես կարգի բերել, մի նոր խրճիթ ես տեղափոխում, որտեղ քո նախորդ տնկեցները ահագին կեղտ են կուտել, մի՞թէ չես աշխատիլ մաքրել. շուրջ թափուած իրերը հաւաքել: Մեր կեանքի մէջ էլ ժառանգաբար մեր նախնիքներից ամեն տեսակ անբարեկարգութիւն և ցեխ է մտած: Ժամանակ է, վերջապէս, ուշքի գալ, մտածել, որ մենք աստուծոմ չենք ապրում, այլ Աստուծոյ աշխարհում, որ մեր երկիրը Աստուածային ժառանգութիւն է, որտեղ ամեն ինչ պէտք է բարեկարգ լինի, —որ ամբողջ տիեզերքը մի ընդհանուր Աստուածային տաճար է, որտեղ ամեն մարդ պէտք է ծառայի Աստու-

ծուն, միշտ իւր աստուածապաշտական պարտքը կատարի։ Ժամանակ է մաքրուելու, ժամանակ է թողնելու հին տկերը և կեանքը կազմակերպելու ըստ նոր քրիստոնէական հասկացողութեան։ Իսկ եթէ նոր կարգերը, նոր տկերը մարդկանց դուր չգան, ոչինչ. միայն թէ Աստուծոյ հաճելի լինի և նրա արդարութեանը համաձայն։ Թող մարդիկ իրանց բարեկամութիւնները խզեն, միայն դու Աստուծոյ չբաժանուես։ Յիմար, տգէտ մարդիկ քեզ չեն հասկանայ, բայց բարի, խելացի մարդիկ կգնահատեն քեզ և փոքր առ փոքր իրանք էլ քեզ կհետեւեն։

Այսպիսի մի դէպք է պատահել։ Զինուորական ծառայութիւնից մի երիտասարդ վերադարձել էր. նա այնտեղ գրել կարդալ էր սովորել և հետը նոր-կտակարան բերել։ Սկսեցին համագիւղացիք իրիկունները նրա մօտ հաւաքուել, միասին կարդալ, զրոյց անել, կարծես մութ տեղ ճրագ վառեցին. շատ բանի վրայ նրանք սկսեցին ուրիշ աչքով նայել։ Զինուորի տանը հարսանիք պիտի լինէր՝ հարեանի աղջկանը պիտի առնէին։ Ուրիշների մօտ հարսանիքից առաջ խօսու՞մ են այն մասին, թէ քանի վեդրօ արաղ կերթայ, կամ հարսանիքին ոչխար են մօրթելու թէ կով։ Իսկ այս նորերի մօտ այս տեսակ խօսակցութիւն էր լինում։

— Լաւ բան չէ, որ հարսանիքը արեւցողութեամբ անցնի. Քրիստոսի Աւետարանի համաձայն պսակը մեծ խորհուրդ է. երկու հոգի միանում են, ինչպէս Քրիստոս միանում է եկեղեցու հետ. նոր կեանք է սկսւում, նոր ընտանիքի հիմք դրւում, նոր ցեղի օրօրոց պատրաստւում. այստեղ աղօթք է պէտք և ոչ օղի. մեծերի գործունէութիւնն է հարկաւոր և ոչ երգ ու պար. ոչ թէ յիմար սրախօսութիւններ, այլ երիտասարդ զոյգին խրատներ՝ ազնիւ, աշխատալից, սիրով կեանք վարելու։ Մարդիկ նոր հասկացողութիւն ստացան, ըստ այնմ էլ իրանց կեանքը կազմակերպեցին. նոր գինին լցրին նոր տկի մէջ։ Իսկ թէ ուրիշներն ի՞նչ կխօսեն, ի՞նչպէս կվերաբերեն, այդ մասին նրանք հոգ չէին տանում. Բայց գիւղում այդ նո-

րութիւնները բաւական զրոյցի նիւթ դարձան. — «Հարսանիքի եւս պատրաստուում, հիւրեր չեն կանչում, խնջոյքի պատրաստութիւն չեն տեսնում. այս ինչ բան է»:

Վերջապէս հարսանիքն էլ հասաւ: Ձահիլները համեստ կերպով, առանց աղմուկի եկեղեցուց տուն դարձան, խրճիթ մտան, աղօթեցին. ծնողները օրհնեցին նրանց, սեղան նստան, բաց արին Աւետարանը, սկսեցին կարդալ: Լուսամուտների տակ ամբողջ գիւղն էր կանգնած, բոլորը զարմանում էին թէ ինչ հարսանիք է այս. իսկ մի կին մինչև անգամ թքում էր.

— Թիւ, ասում էր. սա աղօթատեղի է, և ոչ հարսանիք, պէտք է գնալ կամ տէրտէրին յայտնել, կամ ուտիկանութեանը, այստեղ մի հերետիկոսութիւն կայ:

— Հերետիկոսութիւն չէ, տատ Մարիամ, ասաց այդ տեղից անցնող քահանան, այլ նորապսակների կեանքի բուն քրիստոնէական սկզբնաւորութիւն: Եթէ մարդու աղջիկ տալու լինիս, քեզ էլ եմ խորհուրդ տալիս այսպիսի հարսանիք անել:

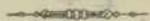
Գիւղացիք վիզները քորեցին.

— Եթէ մտածես, ճիշտ որ մեր արածը հարսանիք չէ, այլ անկարգութիւն, ասում էին նրանք. տես մեր խաւարամտութիւնը, այդ զինուորի արածը վատ բան չէ: Հարկոս գիւղում հարսանիք կատարելու սովորութիւնը մի անգամից չփոխուեց. բայց ժողովուրդը, այնուամենայնիւ, չէր դադարում դատելուց, չափել-չափչիւելուց և հարսանիքների մէջ տեղի ունեցած արբեցողութեան դէմ աւելի և աւելի բողոքներ էին լսում. նոր գինին իւր ներգործութիւնը ցոյց էր տալիս:

Այդպէս է և բարեկենդանը. պէտք է խօսել, բացատրութիւն տալ նրա մասին, պէտք է բարեկենդանի օրերին ներշնչել նոր քրիստոնէական մտքեր, նոր մտքերը կրեւրեն և նոր կեանք, հարկաւ վաղ տուող ամբօխին մի անգամից չի կարելի կանգնեցնել, բայց եթէ բարձր և երկար կանչես, այն ժամանակ ամբօխը կսկսի տկանջ դնել և դանդաղել, և երբ հասկանայ, որ բռնած ճտնապարհը

սխալ է, բոլորովին կանգ կառնի:

Յաւալի՛ է, որ մեր ձայնը թոյլ է, բայց դրանից չի հետևում, թէ պէտք է խնայենք մեր կոկորդը և չկանչենք:

Ապաշխարութեան քարոզիչը.

Քրիստոսի Մեծ Կարապետ Յովհաննէսը երկար տարիներ առանձնութեան մէջ աղօթքով և պահքով պատրաստում էր իւր քարոզութեանը: Այնտեղ, Յորդանանի միւս կողմը, անապատի մենակութեան մէջ շատ խորին մտածմունքներ անցան նրա գլխով, շատ բան զգաց սրտով, շատ բան սովորեց անապատի գերեզմանական լուծեան մէջ՝ ականջ դնելով իւր ներքին—աստուածային ձայնին: Անապատը իւր փխրուն աւազով, մերկ, մաշյւ ապառաժներով, կիզիչ տաքութեամբ նրան յիշեցնում էր մարդկային հոգիները. մարդկանց սրտերն էլ, կարծես, դատարկ են. ինչ որ չարագուշակ հոտ է փչում մարդկային կեանքից, քարացել են բոլորը: Սպասում են Փրկչին, աղօթում, որ երկրի վրայ Աստուծոյ թագաւորութիւնը տիրապետէ: Սակայն խոստացեալ Մեսիան գալով՝ կգտնի՞ արդեօք դէպի մարդկային սրտերը տանող ճանապարհը: Բոլոր ճանապարհները ծռւած են, Աստուծոյ շաւիղը մոռացուած: Ո՞վ կառաջնորդէ այս ժողովրդին, որ արդարութեան ճանապարհից շեղուած է. ո՞վ կաւետէ մարդկանց փրկութեան ժամը մօտենալու մասին: Յաւում էր Յովհաննէսի սիրտը՝ մարդկանց մոլորութիւնը տեսնելով. նա աւելի և աւելի զայրոյթով բորբոքւում է մարդկային անօրէնութեան դէմ, և կիզիչ խօսքը, ինչպէս անապատի տօթը, դուրս էր ցայտում նրա բերանից: Յովհաննէսը զարգացած—պատրաստ էր Աստուծոյ խօսքը քարոզելու համար. «Եւ եղև բան Աստուծոյ ի վերայ Յովհաննու, որդւոյ Զաքարիայի յանապատի անդ: Եւ եկն յամենայն կողմն Յորդանանու քարոզել մկրտութիւն ապաշխարութեան ի թողութեան մեղաց», (Ղուկ. գ. 2—3.)—«Դալիս

է Տէրը, ասում էր նա, մօտենում է Աստուծոյ թագաւորութիւնը: Տէրը կգայ և շուրջը կհաւաքէ իւր ձայնը լսողներին. նա կգայ ինչպէս դատաւոր, հեծանոցը ձեռին՝ կալը մաքրելու. ցորենը քամելով՝ հատիկը կբաժանէ յարդից, ցորենը կհաւաքէ շտեմարաններում, իսկ յարդը կայրէ անշէջ հրով: Դուք Նրան դեռ ևս չգիտէք. բայց Նա արդէն ձեր մէջն է. պատրաստուեցէք ընդունել Նրան, ուղղեցէք Նրա շաւիղները. լցրէք արգարութեամբ ձեր դատարկ հոգիները, խոնարհեցէք, զօպեցէք նրա առաջ ձեր դուռը սրտերը: Աստուած խօստացել է ձեզ փրկութիւն. նա եկել է արդէն և ձեզ մնում է ընդունել միայն. բայց ձեր սրտում, որ ծածկուած է թանձր չարութեամբ, անարգարութեամբ, անառակութեամբ, Աստուծոյ հատիկի համար տեղ չկայ: Մաքրեցէք ձեր սրտերը, ապաշխարեցէ՛ք, և կտեսնէք Աստուծոյ փրկութիւնը»:

Թարգմ. Գրիգոր Բաբ. Նար-Արեւեանց.

